

Jméno a příjmení	den	body

ČESKÝ JAZYK – DOPLŇKOVÁ VÝUKA

JAZYKOVÉ DISCIPLÍNY A OBECNÉ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI Z JAZYKA

Milá děvčata, milí chlapci,

tento dokument Vás provede praktickými cvičeními, která nám pomohou připomenout a zapamatovat si, s jakými jazykovými disciplínami v českém jazyce pracujeme a co vlastně v praxi znamenají. Pojd'me na to!

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–10

Zirkendorfer byl muž nestarý, neobyčejně otlý, nespolečenský a málomluvný. Zlí jazykové sice o něm roztrušovali, že nemluvností jen zakrývá svou hloupost, ale ti, kteří ho znali blíže, tvrdili o něm pravý opak. Je to chytrák mazaný všemi mastmi, který ví, že mlčet je často **zlato** a že jen hlupák stále mele hubou jako pes ocasem. Byl vážen, protože se ho lidé báli. Mezi prostým lidem se však houževnatě udržovala pověst, že je jediným z úředníků, který nebere úplatky. Měli pravdu jen zčásti. Pan Zirkendorfer si v tom ohledu počínal jako moudrý rybář: malé rybky pouštěl, bral jen **velké**.

Svým zjevem se značně lišil od ostatní šlechty. Na parádu vůbec nedržel. Paruku nenosil, kabát míval pomačkaný, střevíce sešlapané. Jen bradu si pečlivě holil, snad aby více vynikl jeho široký kachní nos a velké kulaté oči, nad nimiž chybělo obočí. Rád **si stěžoval** na nedoslýchavost, ve SKUTEČNOSTI slyšel výborně. Přidržel si **někdy** dlaň u ucha nebo se na jednu věc tázal dvakrát i třikrát. Bylo to jen proto, aby měl čas dobře si rozmyslit odpověď. Nestřílel nikdy, dokud pořádně nezacílil.

(V. Kaplický: Nalezeno právem; upraveno)

V českém jazyce pracujeme s tvaroslovím (morfologií), která se zabývá slovními druhy, tvary slov, mluvnickými kategoriemi či odvozování. Co to znamená v praxi?

1. Určete slovní druhy věty, která je podtržena rovnou čarou.

Svým

zjevem

se

značně

lišil

od

ostatní

šlechty

2. Vypište z věty, která je zapsána kurzivou, podstatné jméno rodu mužského životného.

3. Určete mluvnické kategorie slov, která jsou ve výchozím textu zvýrazněna tučně.

3.1 zlato –

3.2 velké –

3.3 stěžoval si –

4. Označte možnost, v níž je správně určen kořen slova *skutečnosti*. Posuzované slovo je v textu zapsáno velkými písmeny.

A) kut

B) kuteč

C) teč

D) skut

Další důležitou disciplínou je skladba (syntax). Věnuje se stavbě věty, tedy větným členům, ale také stavbě souvětí a větám hlavním a vedlejším. Pojd'me na praxi!

5. Určete základní skladební dvojici první věty výchozího textu.

6. Vypište přívlastky obsažené ve větě, která je v textu podtržena rovnou čarou.

7. Určete poměr mezi hlavními větami a druhy vedlejších vět v souvětí, které je v textu zapsáno kurzivou.

7.1 poměr –

7.2 druhy vět –

Zásadní roli při zkoumání každého jazyka hraje také jeho slovní zásoba a slovo jako takové. Tímto se zabývá lexikologie. A jak je tomu v praxi?

8. Označte vrstvu jazyka, která ve výchozím textu není zastoupena.

A) slang

B) obecná čeština

C) archaismy

D) spisovná čeština

9. Vypište z výchozího textu slova odpovídající požadavkům zadání.

9.1 Synonymum ke slovům silná, tlustý –

9.2 Antonymum ke slovu přijímá –

9.3 Slovo, jehož věcný význam označuje literární žánr –

Poslední zásadní jazykovou disciplínou, s níž pracujeme, je fonetika, která se zabývá zvukovou stránkou jazyka. Tak poslyšte, pojd' me na ni v praxi!

10. Zapište zvukovou podobu slova *někdy*, které je v textu zvýrazněno tučně a současně podtrženo rovnou čarou.

ŘEŠENÍ

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–10

Zirkendorfer byl muž nestarý, neobyčejně otlý, nespolečenský a málomluvný. *Zlí jazykové sice o něm roztrušovali, že nemluvností jen zakrývá svou hloupost, ale ti, kteří ho znali blíže, tvrdili o něm pravý opak.* Je to chytrák mazaný všemi mastmi, který ví, že mlčet je často **zlato** a že jen hlupák stále mele hubou jako pes ocasem. Byl vážen, protože se ho lidé báli. Mezi prostým lidem se však houževnatě udržovala pověst, že je jediným z úředníků, který nebere úplatky. Měli pravdu jen zčásti. Pan Zirkendorfer si v tom ohledu počínal jako moudrý rybář: malé rybky pouštěl, bral jen **velké**.

Svým zjevem se značně lišil od ostatní šlechty. Na parádu vůbec nedržel. Paruku nenosil, kabát míval pomačkaný, střevíce sešlapané. Jen bradu si pečlivě holil, snad aby více vynikl jeho široký kachní nos a velké kulaté oči, nad nimiž chybělo obočí. Rád **si stěžoval** na nedoslýchavost, ve SKUTEČNOSTI slyšel výborně. Přidržel si **někdy** dlaň u ucha nebo se na jednu věc tázal dvakrát i třikrát. Bylo to jen proto, aby měl čas dobře si rozmyslit odpověď. Nestřílel nikdy, dokud pořádně nezacílil.

(V. Kaplický: *Nalezeno právem; upraveno*)

V českém jazyce pracujeme s tvaroslovím (morfologií), která se zabývá slovními druhy, tvary slov, mluvnickými kategoriemi či odvozování. Co to znamená v praxi?

1. Určete slovní druhy věty, která je podtržena rovnou čarou.

Svým	zájmeno
zjevem	podstatné jméno
se	zájmeno
značně	příslovce
lišil	sloveso
od	předložka
ostatní	přídavné jméno
šlechty	podstatné jméno

2. Vypište z věty, která je zapsána kurzivou, podstatné jméno rodu mužského životného.

jazykové

3. Určete mluvnické kategorie slov, která jsou ve výchozím textu zvýrazněna tučně.

3.1 zlato – 1. pád, číslo jednotné, střední rod, vzor město

3.2 velké – 4. pád, číslo množné, ženský rod, vzor mladý

3.3 stěžoval si – 3. osoba, číslo jednotné, způsob oznamovací, čas minulý, rod činný, vid nedokonavý

4. Označte možnost, v níž je správně určen kořen slova *skutečnosti*. Posuzované slovo je v textu zapsáno velkými písmeny.

- A) kut
- B) kuteč
- C) teč
- D) skut**

Další důležitou disciplínou je skladba (syntax). Věnuje se stavbě věty, tedy větným členům, ale také stavbě souvětí a větám hlavním a vedlejším. Pojd'me na praxi!

5. Určete základní skladební dvojici první věty výchozího textu.

Zirkendorfer byl muž

6. Vypište přívlastky obsažené ve větě, která je v textu podtržena rovnou čarou.

Svým, ostatní

7. Určete poměr mezi hlavními větami a druhy vedlejších vět v souvětí, které je v textu zapsáno kurzivou.

7.1 poměr – odporovací

7.2 druhy vět – předmětná, přívlastková

Zásadní roli při zkoumání každého jazyka hraje také jeho slovní zásoba a slovo jako takové. Tímto se zabývá lexikologie. A jak je tomu v praxi?

8. Označte vrstvu jazyka, která ve výchozím textu není zastoupena.

- A) slang**
- B) obecná čeština
- C) archaismy
- D) spisovná čeština

9. Vypište z výchozího textu slova odpovídající požadavkům zadání.

9.1 Synonymum ke slovům silná, tlustý – otlý

9.2 Antonymum ke slovu přijímá – nebere

9.3 Slovo, jehož věcný význam označuje literární žánr – pověst

Poslední zásadní jazykovou disciplínou, s níž pracujeme, je fonetika, která se zabývá zvukovou stránkou jazyka. Tak poslyšte, pojd'me na ni v praxi!

10. Zapište zvukovou podobu slova *někdy*, které je v textu zvýrazněno tučně a současně podtrženo rovnou čarou.

[ň e g d i]